

Amb tot i que els filòlegs semblen haver-ho donat per descomptat, els mots cat. *demanda*, *comanda*, no poden ser deverbals en -a, car haurien de ser fruit d'una injustificable intrusió estrangera, o d'una inconseqüent llatinització. Els romanistes no semblen haver tingut prou present que el verb *mandare* (per més que en la llengua clàssica fos *mandatum* en el tema de supí) era un antic compost de *DARE* (com *reddere*, *vendere* etc.) i per tant havia de ser en els orígens un d'aquells verbs com *plicare*, *rogare*, *volare*: havia de ser susceptible de tenir un participi-supí en -ITUM, -ITA (més o menys antiquat o dialectal); això no és hipotètic: en italià es troben, junt amb *mandito*: *comandita*, *accomandita*, *domandito*, *lascito*, *andito* etc., veg. M-Lübke, *Rom. Gramm.* II, 524; Spitzer, *ZRPh.* XLVI, 602; cast. *mándida*, *cómpreda*, *búsqueda* (DECH III, 800b7).

Tal com *venda* vé de VENDITA o *renda* de REDDITA, -NDITA, o *tenda* de TENDITA, justament, doncs, hem de creure que els nostres mots *comanda* i *demanda*, provenen dels ll. vg. COMMANDITA, *DEMANDITA. L'evolució fonètica i tota la resta és enterament normal. Que amb aquestes formes catalanes hagin vingut a coincidir uns homònims francesos o castellans de formació diferent, això ja és secundari i poc important per al català.

Comanda es mantingué fins modernament en un terreny més al dia en la vida del país: especialment qüestions comercials o d'affers privats. *Tenir o pendre en comanda*, vegeu-ne testimonis en el *DAG.*, § 1, «càrrec d'un vaixell que s'enviava a port», S. xv (§ 3). Més vivaç potser a les Illes: eiv. «*cumanda*: encargo» (PzCabr.); «*comanda*: encàrreg», *DFgra.*; «acción de encargar o encomandar; la cosa encomendada, *mandatum*; recado que envia una persona a otra; contrato por --- el desempeño de un negocio», *DAmén.*; també ja en el Belv. «encàrrec» (si bé aquest posant-li la seva vaga i evasiva etiqueta de «ant[iquat]»).
 Però el cas és que l'usaren escr. Renaix. en el Princ., dels de lèxic planer i vivent: «la jornada penosa, per a qui tenia deixats prou enrera los anys de la joventut; lo dia, ni curt ni llarc, tot influí perquè fos ja entrada de fosc quan lo missatge, portada a bon terme la *comanda* que li fou feta, posava 'l peu en Miralbell», Vidal Val. (*Rosada d'estiu*, 381). Sens dubte cal reconèixer que el raig s'havia tornat un rajolí, que s'escapava de la vista de molts, enterbolida per imitacions més o menys astellanades; 4 però així que s'hi ha tornat a cridar l'atenció en els primers decennis del nostre segle [«encargo, pedido», *DOrt.*], *comanda* s'ha tornat a superposar al vergonyós *pedido* o al vague i utòpic *demanda* (Caretà), en coses, sobretot, de comerç i de negocis.

Comandari (*DFgra.*, *DAmén.*, *DBal.*), després italianitzat en *comanditari*. *Comandita* [Lab. 1864] és terme fixat pel dret mercantil italià ((*ac*)*comandita*), si bé el trasllat d'accent el denuncia com a transmès pel francès.

Demana [orígens, docs. del S. XI], del ll. DEMANDARE id.: «sine lóchoro ['llogre, interessos'] che non

vos ende *demandaré*», doc. de la Ribagorçana (Areny, entre l'any 1029 i el 1047, *BABL* xvii, 275); «de ipso castello qui est in villa Salses, potestad no te'n vedarei ne estadga, per quantas *vegadas* me'n *demanaràs* per te ne per tuos messages», doc. de R. Bg. I (1035-76, *DBal.*); *demanaràs* 'pregaràs' en un doc. de 1039-49 i en bastants més, no gaire més tardans, en Bast.-Bass., 888; i hem d'entendre que ja llavors era d'ús corrent i popular en el sentit de 'preguntar', car altrament no s'explicaria l'estrambòtica ultracorreció d'usar el llatí *interrogare* amb el sentit de 'demanar, pregar' que observem en dos docs. coetanis (un de 1168 i un de fi del S. XI, citats allà mateix). Altrament el llenguatge d'aquell temps encara no havia reduït del tot a senzilla la geminada *nn* que primer resultà de l'assimilació de *nd*.

Això fa que alguns, en el S. XIII, tot escrivint cat. pur, vacil·lin entre grafiar el mot amb -n- o modificar allò un poc, com a *nd*, tal com ja hem vist en el doc. ribag.; i l'escriba de les *Hom.* encara hi està indecís: «feïlo-s amenar davant entre la gen gran, e *demandà-li* qué quera; e él dix: —*Domine ut videam!*», «Nostre S. li ac mercé, / aital com él la *demandà* --- e él vit sempre» (3v22, 4r20); «avem vistes vostres letres de clam, que B. de Tora<1> la vos a feit de nós, del deume dels escaris de Virós que-ns *demane*: que anc nul temps, per ve<1> l ome ni femna qui sie, en la vila de Araós ni en Val Ferrera, no við fer la *demanda* de aquel deïme qu'él *demane*; e per aquela *demanda* que él nos feve, que n'èrem estaz e-l poder dels promes --- e que aviem guarit que nós dar non o devíem: que anc --- no ere estat donat ni *demanat*», doc. de Vall Ferrera de c. 1260; «la cosa ['causa'] que és encerquada entre la ecclésia de Organyà --- de un magenc, lo qual la ecclésia ja dita *demanne* a Na P., que li deu fer quiscun an, --- jo A. Br. juge --- dig ---», doc. d'Organyà, 1.ª meitat S. XIII (MiretS, *CongrLC*, 524); «passat açò, *demanaren-nos* nostres naturals» a Simó de Montfort, Jaume I (Ag., 18).

Renunciant a una exposició completa, donaré exemples de pocs usos peculiars a la llengua antiga, particularment *demanar de*; en construccions tan soldades que regeixen acusatiu personal: *demanar de noves* 'obrir conversa': «lo cardenal lo *demandà de noves* e de son estament», Lluïl (*Blanq.*, *NCl.* II, 132.16); *demanà de consell*: «Déus ha donada leyaltat en hom, per ço que un hom se pusca fiar en l'altre en dir-li sos secrets, o en *demanar-lo de consell*», Lluïl (*Merav.* IV, 25); «pot mostrar aquests capitols a 'N Bn. de Sarrià e *demanar-lo de conseyl*, per ço com sap molt en los affers d'aquelles parts», doc. cancelleresc de 1302 (*BABL* III, 301). I encara avui ho diuen a Eivissa: «una jaieta --- li resolgué sa cosa quan ell hi anà a *demanar-li de conseis*», JnCastelló (en Villangómez, *LI. d'Eiv.*, 211). *Demanar de ben estar* 'preguntar si estan bons', B. de Maldà (*Coll.* B. V., 60, i de nou 108).

Fins avui és mot usual en tot l'àmbit de la llengua (eiv. «*demanar*: pedir, suplicar», PzCabr.), continuació de l'àrea romànica en què ha reemplaçat els ll. *quae-*